

СТУДЕНТТИН КЕСИПТИК-ПЕДАГОГИКАЛЫК МААЛЫМАТ МАДАНИЯТЫН КАЛЫПТАНДЫРУУ

*Токторбаев Айбек Мамадалиевич – к.ф.-м.н.,
Талантбекова Зарина - магистрант
ОшМУ, ain7@list.ru
Ош шаары, Кыргыз Республикасы*

Аннотация: Маалыматташтыруу жана компьютерлештирүү адам ишмердигинин ар кандай чөйрөсүнө укмуштуудай таасирин тийгизип жатат. Бирок алардын адамдын жашоосунун интеллектуалдык чөйрөлөрүнө, билим топтоо, колдонуу жана бөлүштүрүү технологияларына, анын ичинде билим берүү ресурстарына өзгөчө таасири. Макалада билим берүү процессиндеги студенттин маалыматтык маданиятынын компоненттери логикалык өз ара көз каранды жана ырааттуу этаптар катары кыскача маалыматтары менен каралат.

Ачык сөздөр: маалыматтык жана телекоммуникациялык билим берүү ресурстары; формация; маалымат маданияты; маалымат технологиясы; социалдык сурамжылоо.

ФОРМИРОВАНИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ

*Токторбаев Айбек Мамадалиевич – к.ф.-м.н.,
Талантбекова Зарина - магистрант
ОшГУ, ain7@list.ru
г.Ош, Кыргызская Республика*

Аннотация: Информатизация и компьютеризация проявляют удивительные воздействия на любые сферы человеческого занятия. Но особенное их влияние на интеллектуальные области жизнедеятельности человека, на технологии накопления, применения и распределения знаний, в том числе образовательные ресурсы. В статье рассматриваются составляющие информационной культуры студента в образовательном процессе как логические взаимообусловленные и последовательные этапы с краткой их детализацией.

Ключевые слова: информационно-телекоммуникационные образовательные ресурсы; формирование; информационная культура; информационные технологии; социальный опрос.

FORMATION OF STUDENT PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL INFORMATION CULTURE

*Toktorbaev Aibek Mamadalievich - Ph.D.,
Talanzbekova Zarina - undergraduate
Osh State University, ain7@list.ru
Osh city, Kyrgyz Republic*

Abstract: Informatization and computerization are amazing impact on all spheres of human activities. But especially their influence on the intellectual field of human activity, technology accumulation, use and distribution of knowledge, including educational resources. The article discusses the elements of students of information culture in the educational process as logical interdependent and sequential stages with a brief detail.

Key words: information and telecommunication educational resources; formation; information culture; information technology; social survey.

Алгачкы маалыматтар. Маалыматтык технологиялар экономиканын динамикалуу өнүгүп келе жаткан тармагы катары студенттердин маалыматтык маданиятын калыптандыруунун маанилүү фактору болгон жарандардын маданияттар аралык жигердүү алмашуусуна өбөлгө түзөт.

Маалыматтык жана телекоммуникациялык билим берүү маданиятынын билим берүү мектебинин түзүмүндөгү ордун аныктоо үчүн, бул түшүнүктүн мазмуну жана өзгөчөлүгү изилденди.

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, окуу жана илимий адабияттарда "маалымат маданияты", "инсандын маалымат маданияты", "мамлекеттик башкаруу тутумундагы маалымат маданияты", "маалыматтык компетенттүүлүк", "компьютердик сабаттуулук" сыяктуу түшүнүктөргө чоң маани берилет. Бул көйгөйлөр социологиялык, педагогикалык, психологиялык изилдөөлөрдө иштелип чыгып, студенттердин билим берүү процессинде активдүү колдонулат.

Азыркы учурда жалпы адамзат маданиятынын элементи боло турган маалыматтык жана телекоммуникациялык билим берүү ресурстарын билүүдө студенттердин маданиятын калыптандыруу жөнүндө толугу менен жана толук айта алабыз. Анын негизи маалымат чөйрөсү, анын иштөө мыйзамдары, маалымат агымдары боюнча навигация мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө билимдерге негизделиши мүмкүн. Орус илимпоздорунун айтымында, маалымат маданияты дагы деле жалпынын көрсөткүчү эмес, тескерисинче, кесипкөй маданияттын көрсөткүчү болуп саналат, бирок убакыттын өтүшү менен ал ар бир инсандын өнүгүшүнүн маанилүү факторуна айланат. Айрым эксперттер маалымат маданияты адамдын жалпы маданиятынын компоненти болуп калды деп эсептешет. Окумуштуулар В.А.Кравец жана В.Н.Кухаренко ("Маалыматтык маданиятты калыптандыруу маселелери", 2001) Маалыматтык маданият деп этностук жана улуттук маданияттардын өз ара аракетин, алардын жалпы адамзаттын тажрыйбасына байланышын камсыз кылган принциптер менен механизмдердин жыйындысы түшүнүлөт [1, с.1]. Бул теориялык жана практикалык маселелерди чечүү үчүн маалыматты колдонуунун жана керектөөчүгө сунуштоонун оптималдуу жолдору. Бул маалыматтарды өндүрүү, сактоо жана берүү үчүн техникалык чөйрөнү жакшыртуу механизмдери; окутуу тутумун өнүктүрүү, адамды маалымат каражаттарын жана маалыматты натыйжалуу пайдаланууга даярдоо. Өзүнүн илимий-изилдөө ишинде В.Ю.Кочергина (2003) бирдиктүү билим берүү мейкиндигинде чет тил мугалиминин маалыматтык-педагогикалык маданиятын калыптандыруу өзгөчөлүктөрүн изилдейт [2, б. 14].

Илимпоздордун үстөмдүк кылган көз караштары боюнча, маалымат маданияты төмөнкү компоненттерди камтыган ажырагыс түшүнүк катары калыптанат: аудиовизуалдык маданият, логикалык маданият, семиотикалык маданият, концептуалдык жана терминологиялык маданият, технологиялык маданият, байланыш маданияты, тармактык маданият, бул баалуулук мамилесин калыптандырат жалпысынан маалыматка, айрыкча заманбап адисти даярдоого.

Башка булактар "маалымат маданияты" түшүнүгү маалымат жана маданият сыяктуу түшүнүктөргө негизделгенин аныкташкан. Ошондуктан, айрым изилдөөчүлөр бул түшүнүктү чечмелөөдөгү "маданий" жана "маалыматтык" ыкмаларды бөлүп көрсөтүүнү сунушташат. Бул кубулуштун ажырагыс бөлүгү болуп студенттердин билимин, билгичтиктерин жана жөндөмдөрүн калыптандырууга мүмкүнчүлүк берген "Маалыматтык маданият" факультативдик окуу планы саналат.

Коомдо маалыматтык дүйнө тааным - маалымат коому, маалыматтык ресурстар, маалымат агымдары жана массивдери, аларды уруксатсыз кирүүдөн коргоо идеясы сыяктуу түшүнүктөр дагы бар. Маалыматтык маданияттын бул позициялары, илимпоздор Хангелдиева И.Г. (1993), Семенюк Е.Л. (1994), Соснина Т.Н., Гончуков П.Н. (1997) жана башкалар жалпы адамзаттык руханий баалуулуктар артыкчылыктуу болгон маалыматты

алуу, берүү, сактоо жана пайдаланууда адамдын турмуштук ишмердүүлүгүнүн сапаттык мүнөздөмөсү катары каралат. Илимпоздордун эмгектеринде ачылган негизги тенденция - бул "маалымат маданияты" түшүнүгүнүн түптөлүшүнүн динамикасы жана аны илимий-техникалык прогресстин шарттары, электрондук иштетүү каражаттары менен аныкталган көрүнүш катары кароонун көп өлчөмдүүлүгү, коомдук маалыматтарды сактоо жана өткөрүү, доорлорду жана цивилизацияларды, адам ишмердүүлүгүнүн чөйрөлөрүн, инсандык өнүгүү этаптарын камтыган ишмердүүлүк инфраструктурасы.

Белгилей кетүүчү нерсе, окутуу процессинде студенттин маалыматтык жана телекоммуникациялык билим берүү маданияты түшүнүгү колдонулат. Бул адамдын билим берүү жана өзүн-өзү тарбиялоо процессинде компьютердик технологиялар, спутниктик байланыш жана программалык камсыздоонун түрлөрү колдонулгандыгына негизделген. Билим берүү өнүмдөрүн берүүдө жана алууда телекоммуникация, тутумдагы мугалим - окуучу, студент - студент, мугалим - мугалим байланыштары маанилүү компонент болуп саналат.

Студенттин маданияты - бул анын билим берүү иш-аракетинин уникалдуу мүнөздөмөсү. Ал өзүнүн көрүнүштөрү боюнча ар кандай жана, сыягы, сиңирет: коммуникативдик, маалыматтык жана башкаруучулук маданият. Жеке адамдын, студенттин, бакалаврдын, магистрдин, билим берүү менеджеринин, технологдун, мугалимдин маданияты өзгөчө акыл-эс жана интеллектуалдык жөндөмдөрдүн болушу менен байланышкан инновациялык ой жүгүртүү стилин калыптандырууну болжолдойт.

Студенттин маалымат маданияты кокустан пайда болгон эмес, бул көрүнүштүн объективдүү башаты - бул билим берүү процессинде байланышуу үчүн программаны, реалдуу убакыт режиминде, нанотехнологияны активдүү иштеп чыгуу. Бул процесстин катышуучуларынын баарынын кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандырууну аныктоочу кесиптик жана жеке парадигма катары каралышы керек.

Окуучунун билим маданиятынын маалыматтык маданиятынын компоненттерин кыскача деталдаштыруу менен логикалык өз ара көз каранды жана ырааттуулук баскычтары катары кароо максатка ылайыктуу.

1-этап - мотивациялык-баалуулук жана функционалдык-максаттуу деп сунуш кылат:

- ✓ маданияттын маанилүүлүгүн жана баалуулугун, окуучуну атайын даярдоонун зарылдыгын түшүнүү;
- ✓ маалымат чөйрөсүндө студенттин кесиптик даярдыгына таасир этүүчү кызыкчылыктар жана муктаждыктар;
- ✓ маданиятты калыптандыруунун принциптерин жана методдорун изилдөөгө позитивдүү мамиле.

2-этап - уюштуруучулук жана программалык-технологиялык төмөнкүлөрдү камтыйт:

- ✓ жалпы билим берүү процессинде студенттин атайын даярдыгын пландаштыруу;
- ✓ материалдык-техникалык, финансылык, медициналык жана илимий изилдөөлөрдү камсыздоо;
- ✓ компьютердик паркты жана программалык камсыздоону түзүү жана жаңыртуу.

3-этап - маалыматтык жана мазмундуу төмөнкүлөрдү камтыйт:

- ✓ университеттин кесиптик жана башкаруу иш-аракетинде колдонулган маданияттын концептуалдык жана категориялык адистештирилген аппаратынын мазмунун түзүү жана иштеп чыгуу;
- ✓ студент тарабынан фундаменталдык жана практикага багытталган билим тутумун өздөштүрүү;
- ✓ ой жүгүртүү стилин калыптандыруу, маданият чөйрөсүндө окуучунун компетенттүүлүгүн жана сабаттуулугун ишке ашыруу.

4-этап - билим берүү-өзүн-өзү тарбиялоо жана тарбия-адеп-ахлактык божомолдор:

✓ маалыматтык технологияларды колдонуу менен студенттин билим берүү жана өзүн-өзү тарбиялоо иш-аракетинин баалуулуктарын кабыл алуу;

✓ колдонмо маалыматтык технологиялар жаатында билим берүү жана өзүн-өзү тарбиялоо иш-аракеттерине туруктуу умтулуу;

✓ жогорку адептүүлүктү жана өзүн-өзү тарбиялоону калыптандыруу.

5-этап - иш-аракет жана коммуникация-жүрүм-турум төмөнкүлөрдү камтыйт:

✓ башкаруучулук маселелерди чечүү методдорун колдонуу үчүн кесиптик иштин жеке стилин жүзөгө ашыруу;

✓ айлана-чөйрөнүн субъекттери менен социалдык жана маданий өз ара аракеттенүү нормаларын өздөштүрүү;

✓ натыйжалуу мамилелерди орнотууга жана башкарууга даярдыгы жана жөндөмү;

✓ маданиятты андан ары калыптандыруу үчүн студенттердин муктаждыктарына жана каалоолоруна багыт алуу;

✓ окуу процессиндеги инновациялык контекстте чыгармачыл активдүүлүктүн көрүнүшү;

✓ инсандар аралык баарлашууда адамзаттын басымдуулук кылышы.

6-этап - көзөмөлдөө-текшерүү критерийи-баалоо төмөнкүлөрдү камтыйт:

✓ тесттик, тренингдик жана экзамендик суроолорду түзүү;

✓ студенттик маданиятты калыптандыруунун бардык деңгээлдеринде контролдоо;

✓ студенттердин билимин аралык контролдоо, текшерүү жана баалоо.

7-этап - маалыматтык маданияттын деңгээлин калыптандыруу (кесиптик компетенттүүлүк) төмөнкүлөрдү камтыйт:

✓ талдоонун маалыматтык технологияларын өздөштүрүү, билим берүү процессине нано технологияларын киргизүүнү болжолдоо, суроо-талапты өнүктүрүү жана маданияттын калыптанышына түрткү берүү, ушул иш чөйрөсүндө стратегияларды иштеп чыгуу жана иш-чаралардын комплексин пландаштыруу;

✓ студенттин маданиятын калыптандыруунун өзгөрүлүп жаткан шарттарына ылайыкташууга даярдыгы жана жөндөмдүүлүгү;

✓ типтүү жана стандарттуу эмес тапшырмаларды аткарууда кесиптик башкаруу иш-аракеттеринде инструменттерди өз алдынча колдонууга даярдыгы жана жөндөмдүүлүгү.

Биздин оюбузча, окуучунун дүйнө таанымын, эмоционалдык жана руханий-адеп-ахлактык жүрүм-турумун калыптандырууга шарт түзүү керек. Баалоо критерийлери жана көрсөткүчтөрү жалпы адамдык адептүүлүккө, башкалар менен болгон мамилесин түзө билүүгө, башка студенттерге карата кунт коюп, боорукер жана сылык мамиле кылууга багытталууга тийиш. Ар бир этапта студенттердин маданиятынын калыптануу деңгээлдерин баалоону аныктоо же жаңыртуу зарыл, бул маалыматтык технологиялар жаатындагы кесиптик компетенттүүлүктүн индикатору болушу керек, ошондой эле диагностикалык методдор жана баалоо натыйжаларынын таблицалары көрсөтүлөт. Буга байланыштуу ОшМУнун математика жана маалыматтык технологиялар факультетинин студенттери арасында изилдөөлөр (анкеталык сурамжылоо, байкоо жүргүзүү, баарлашуу, маектешүү) жүргүзүлдү. Респонденттердин саны 280 студентти түздү.

Окуучулардын маалыматтык муктаждыктары канчалык деңгээлде илимий маалыматтын булактары жана сабактарга даярдануу учурунда аны алуу каналдары менен канааттандырылаарына кызыгуу. Сунуш кылынган сурамжылоодо студент тизмеленген маалымат булактарынын ар бирине мамилесин иреттик масштабда баалашы керек (маалымат булактары тарабынан маалымат муктаждыктары канааттандырылабы же аларды канчалык деңгээлде жактырат деген суроо берилет).

Мисалы үчүн:

	Абдан канааттандырат	Жок, тескерисинче, ооба	Айта албайм	Ооба, жок	Такыр эле канааттандырбайт
«+»	01	02	03	04	05
«-»	05	04	03	02	01

Эгерде жооп "+" позитивдүү баалоодон турса, анда аны менен эң көп макулдашуу төмөнкү баллга туура келет. Эгерде терс белги ("-") бар болсо, анда чоңдуктар чоңураак жагына берилет (1-таблица).

1-таблица

Булактар маалымат	Абдан канааттандырарлык	караганда	айтуу	жок, ооба караганда	Канаат- тандырбайт
Мезгилдүү электрондук басылмалар (Интернетте)	01	02	03	04	05
Интернеттеги электрондук китепканалар	01	02	03	04	05
Ар кандай уюмдардын вебсайттары	01	02	03	04	05
Сиздин университеттин электрондук китепканасы	01	02	03	04	05
Сиздин университеттин медиа китепканасы	01	02	03	04	05
Менин университетимдин жергиликтүү тармагы	01	02	03	04	05
Башка булактар жана каналдар	01	02	03	04	05

Ар бир масштабдын беш баалоодон турушу алардын семантикалык дифференциациясынын ыңгайлуулугу менен түшүндүрүлөт.

Социологиялык сурамжылоо көрсөткөндөй, студенттердин канааттануусу 94,6% ды түздү. Тактап айтканда, студенттер электрондук мезгилдүү басылмаларга баа беришти (Интернетте) - 91,7%; Интернеттеги электрондук китепканалар - 89,6%; Ар кандай уюмдардын интернет сайттары - 80,7%; өз университетинин электрондук китепканасы - 90,5%, өз университетинин медиа китепканасы - 88,3%; алардын университетинин жергиликтүү тармагы - 87,5%, башка булактар жана каналдар - 25%.

Жүргүзүлгөн изилдөөлөр көрсөткөндөй, сурамжыланган студенттердин көпчүлүгү (91,7%) сабактарга даярданууда мезгилдүү электрондук басылмаларды (Интернетте) колдонушат. Ал эми 25% студенттер үчүн башка булактар жана каналдар маалыматтын негизги булагы болуп саналат. Демек, жаштар үчүн интернет булактарын колдонуу пайдалуу.

Кесипкөй квалификациялуу адис, өзүнүн кесиптик билиминен жана жөндөмүнөн тышкары, маалымат коому берген мындай мүмкүнчүлүктөрдү өз ишинде натыйжалуу колдонушу керек. Бул, сыягы, маалымат тармактарындагы электрондук маалымат жана телекоммуникациялык ресурстардын ар кандай түрлөрүн натыйжалуу пайдалануу.

Бул максатка жетүү үчүн коомдордун заманбап деңгээлдеги маалыматтык инфраструктурасын иштеп чыгуу табигый нерсе. Эң башкысы, билим берүү процессинде маалыматтык жана телекоммуникациялык билим берүү ресурстарын оптималдуу камсыздоо шарттарында адистердин даярдыгын камсыз кылуу.

Белгилей кетүүчү нерсе, студенттерди окутууда, биздин оюбузча, 2 кредиттик сабакты (30 саат) кошуу керек, мисалы, "Студенттин маалыматтык маданиятын калыптандыруу". Бул үчүн адистер жумушчу окуу планын, дисциплинанын окуу-

методикалык комплексин, жумушчу окуу куралдарын, лекцияларды, тесттик базаларды жана тренингдерди, прогрессти көзөмөлдөө жана студенттерди аралык аттестациялоо үчүн экзамендик суроолордун базасын иштеп чыгышы керек. "Студенттин маалыматтык маданиятын калыптандыруу" предметин билим берүү процессинде ишке ашыруу бул изилдөөнүн актуалдуу жана келечектүү багыты. Маалыматтык ресурстарды билүүдө студенттердин маалыматтык маданиятынын деңгээлин жогорулатуу маселесин чечүү керек.

Ошентип, студенттин маалыматтык маданияты - бул ар кандай баалоо критерийлерин камтыган татаал тутум, алардын ар бири мазмунун, принциптерин жана методдорун, билимин, шыгын, акыл-эс жөндөмүн жана интеллектуалдык сапаттарын калыптандырууга, кесиптик деңгээлин жогорулатууга багытталган тест шарттары. Маалыматтык чөйрөдө компетенттүүлүк, жөндөмдүүлүктү башкаруу жана баарлашуу. Маданият кесиптик билим берүү жана өзүн-өзү тарбиялоо процессинде инсанды калыптандыруу катары каралат, ал жигердүү чыгармачыл иш-аракет жана социалдык баарлашуу процессинде гана ишке ашат.

Белгилей кетүүчү нерсе, өзүнчө баалоо критерийинин жоболорун эске албаганда, студенттин маалыматтык маданиятынын жалпы деңгээлинин төмөндөшүнө алып келиши мүмкүн. Башка жеке мүнөздөмөлөр менен байланыштардын болушу сизге бул процессти башкарууга мүмкүндүк берет, анткени баалоо критерийлеринин ортосунда жеке жана жалпысынан кайтарым байланыштар бар. Ошентип, нанотехнологиянын интенсивдүү өнүгүшү менен, компьютерге жаңы программалык шаймандар орнотулган. Студент өзүнүн билиминин деңгээлин жогорулатуу үчүн инновациялар жөнүндө билиши керек.

Эгерде билим берүү процессинин максаты мугалимден студентке билимди жана көндүмдөрдү өткөрүп берүү болсо, анда бул максатка жетүү каражаттары, биринчиден, студенттин семестр бою үзгүлтүксүз иштеши жана экинчиден, ал алган билимин системалуу көзөмөлдөө. Ушул негизге таянып, жогорку окуу жайларында билим берүү процессинде студенттердин билимин эсепке алуу жана контролдоо методдорун изилдөөнүн маанилүүлүгү жана актуалдуулугу айдан ачык болуп жатат. Окуучулардын билимине байкоо жүргүзүү - билим сапатын баалоонун негизги элементтеринин бири.

Бүгүнкү коомду маалыматташтыруунун жалпы багыттары жана алар менен тыгыз байланышкан билим берүү ишмердүүлүгүнүн бардык түрлөрүн маалыматташтыруу багыттары заманбап маалыматтык-коммуникациялык технологияларды өркүндөтүү жана массалык түрдө жайылтуу багыттары менен мүнөздөлөт. Окшош технологиялар заманбап ачык жана дистанттык билим берүү тутумунда маалыматты берүү жана мугалим менен окуучунун өз ара байланышын камсыз кылуу үчүн активдүү колдонулат. Бүгүнкү мугалим маалыматтык-коммуникациялык технологиялар жаатында билимге ээ, бирок ага кошумча аларды кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонуу боюнча адис болушу керек.

Библиографиялык тизме:

1. Кравец В.А., Кухаренко В.Н. Вопросы формирования информационной культуры [Электронный ресурс]: http://www.e-joe.ru/sod/00/4_00/ku.html
2. Кочергина В.Ю. Формирование информационно-педагогической культуры преподавателя иностранного языка в едином образовательном пространстве: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01: Ростов н/Д, 2003 152 с. РГБ ОД, 61:03-13/1463-